

Text v českém překladu Pavla Eisnera

ORÁČ Lítá hubitelko všech lidí, zlá škůdnice stvoření veškerého, ukrutná vražednice všeho pokolení lidského, Smrti, vám klnu! Oráčem se nazývám: od brku ptačího pluh svůj potahuji; v zemi České přebývám. Na Vás vždy nevrážití budu, proti vám v nepřátelství a opovržlivosti státi nepřestanu: vy jste mne života radostného zbavila, o mé dny blažené připravila a o všecken statek utěšený oloupila. Vesel a dobré mysli býval jsem v každý čas; kratochvílí a povyražení byla mi každá hodina denní i noční, plnička radosti a požívání jedna jako druhá; každý rok rokem milosti mi byl. Nyní na mne zavaláno jest: Klid' sel! Při nápoji nechutném, na větví uschlé, skrslý, zatmělý a vadna žij si a běduj bez přestání! Protož volati nepřestanu: Smrti, vám klnu!

SMRT Udivuje Nás ten útok neslýchaný, jakým nikdy dosud na Nás hnáno nebylo. Dokázat chceme, že správně vážíme, správně soudíme a správně si vedeme na světě, ničím urozenosti nešetříce, umělosti veliké nedbajíce, na krásu nehledíce, na váhy nekladouce dary, lásku, lítost, věk, mladost a kterou věc jinou. Jako slunce činíme, jež dobrým i zlým svítí: dobré i zlé v moc svou potahujeme.

ORÁČ Věru, truchliti chci věčně: uletěl mi světlý sokol můj šlechtný, žena má ctnostmi obdařená. Právem žaluji, neboť ušlechtilá byla rodem, poctivostí oplývající, statná a nade všechny družky své urostlá, pravdivá a cudná v slovech, čistá tělem, dobrá a radostná v obcování – zmlknouti musím, příliš slabá jsa, abych všechnu čest její a ctnost vypověděl, kterouž Bůh sám jí nadělil; paní Smrti, vy sama to víte. Pro takovou žalost srdce svého náramnou chci Vás potahovati. Věru, kdyby žilka dobrá ve vás byla, sama byste se ustrnula! Od Vás chci se odvrátiti, dobrého nic o vás nevypovědět, vším silou svou vždy proti vám státi: veškeré stvoření Boží buď mi spomocníkem, abych zlé vám strojil; na vás nevrážíž a vás v nelásce měj všechno, co přebývá na nebi, na zemi a v pekle!

SMRT Trůny nebeské duchům dobrým, propast pekelnou zlým: zemi pozemskou Bůh Nám dědictvím přikázal: kdybychom nebyli od časů člověka prvního z hlíny spleného lidí na zemi, zvíř a červy v pustinách a divočinách, ryb šupinatých a slizkých ve vodě přírůstek a rozmnožení vyhlazovali, pro samotinké drobné mušky nikdo by obstáti nemohl, pro vlky by se nikdo z domu neodvážil; člověk člověka by požíral, zvíře by zvíře do jícnu soukalo, každičký tvor živý každičkého tvora, neboť potravu nedosti by měli, svět příliš těsný by jim byl. Bloud jest, kdo pláče pro tvory smrtelné!

ORÁČ Zouplna navždy zbaven jsem pokladu svého největšího. Nemám-li smuten býti a žalovati, musím-li až do skončení svého setrvati vším radosti zbaven? Cti náramné jsem požíval, dokud ještě ona, dobrá, čistá, stvkělá s dítkami svými mile se vedla a lidé se zalíbením na ni pohlíželi. Ač na mne trhlo násilí hrubé a žalost srdečná, Bohu děkuji ze srdce vroucného, že jsem ženu bez hany pojal. Na vás však, zlá Smrti, všech lidí nepřítelko, Bůh zanevři na věky věkův!

SMRT Viz jen: jak veškerá bytost pozemská, jakkolivěk chytrá, jakkolivěk jiskrná, nechť sílu sebe větší v sobě chová, nechť sebe víc vytrvá, nechť sebe oučinněji k životu se má, všichni nazmar přijíti musí! A když takto všeliká čeleď lidská, jež kdy byla či ještě na svět vyvedena bude, od bytí k nebytí přijíti musí, proč by paní velebná, pro nižto truchlíš, radovati se měla, že se jí nestane jako všem ostatním a všem ostatním jako jí? Ty sám nám neunikneš, jakkoliv málo jsi toho dnes pamětliv! Jeden po druhém! Každý z vás by volati měl! Žaloba tvá nicotná jest; nijakého užitku ti nedá.

ORÁČ Přespříliš brzy jste mi ji vyrvala, mou věrnou, mou drahou, mě vdovcem, dítky mé bez slitování sirotkami jste učinila! Od vás nikdo nic kalého nezíská; skutek zlý spáchavši, nikomu, nikomu zadost učinit nechcete; za zlé nikomu náhradu dáti nemíníte. Znamenám: milosrdenství ve vás nepřebývá.

SMRT Žalobu vedeš, že jsme ti na ženě tvé předražené žalosti způsobili. S ní laskavě a milostivě naloženo: v mladosti radostné, dokud těla skvostného byla, v nejlepších letech života, v nejlepší poctivosti, v nejlepším čase, v neporušené úctě jsme ji v milost svou přijali: nejlépe mřít, když nejlíp je žít! Nedobrou smrt má, kdo smrt zavítá si musí; přespříliš žil, kdo Nás k umírání volá. Jako nemůžeš slunci odníti světlost jeho, měsíci chladnost jeho, ohni palčivost a vodě vláhu, stejně Nás zbavití nemůžeš moci Naší!

ORÁČ Vy sama jste zla takového původem! Protož rád bych věděl, kdo že jste, co jste a kde hospodu svou máte, odkud se berete a k čemu dobrá jste, že tolik moci držíte a mě jste k pádu přivedla! Pane, ve stvoření Tvém nic ošklivějšího, nic odpornějšího, nic škodnějšího, nic trpčivějšího, nic nepravějšího není nad smrt! Kruší a rozbořuje Ti všechnu vládu Tvou pozemskou; raději ctnostné než nectnostné bere; lidí škodných,

dožilých, neduživých, daremných mnohdy ušetří, dobré a prospěšné všechny pryč urve! Sud', Pane, sud' sudího křivého!

SMRT Ptáš se, kdo že jsme: jsme ruka Boží, paní Smrt, žnečka spravedlivě žnoucí. Brunátná, červená, zelená, modrá, sívá, žlutá a všeliká jiná kvítka leskná a bleskná i trávu řadem požínáme, jejich třpytností, jejich síly, jejich ctností nedbajíce.

Ptáš se, kde že hospodu máme: místa Nám určití nelze. (...)

Ptáš se, odkud že jsme: z ráje pozemského původ svůj potahujeme. Tam Bůh Nás stvořil a pravým jménem Naším přezval, řka: Dne toho, kdy plodu pojmíte, smrtí zemřete!

Ptáš se, k čemu dobří jsme: právě jsi slyšel, že světu víc užítku než úbytku dáváme. Ustaň, spokoj se a děkuj Nám, že jsme se k tobě tak milostivě zachovali!

ORÁČ Ale ač jste v ráji vznikla jako žnečka a věcí pravých si hledíte, kosa vaše přec nerovně kosí. Květy zdárné zahlazuje, bodlák státi nechá: koukol zůstane, bylinky dobré zkázu vzítí musí. Pravíte, že vaše kosa rovně před se kosí. Jak tedy přijde, že víc bodláků než kvítků kalých, spíš kostřec než heřmánek, víc lidí zlých než dobrých na živu nechá?

SMRT Co všichni lidé strpěti musí, tomu jeden z nich neodmlouvej! Od bytí k nebytí přijítí musí. Na rychlých nohou lidský život pospíchá: teď živ jest člověk, v okamžení mrtev. Abychom slovy nemrhali: člověk každý smrt svou jest Nám dlužen a údělem dědičným smrt má.

Ženy své mladost-li však oplakáváš, nedobře činíš; jakmile člověk k životu se dostane, ihned letitý jest dosti, aby umřel. Mníš snad, že stáří statek skvostný jest? Nikoliv, celičké neduživé jest, trampotné, neforemné, studené a všem lidem protivné; k ničemu není a užítku nijakého nevydává. Každého člověka krásu buď věk anebo smrt zničití musí. Již se spokoj! Ztráty nežel, jízto odčinit nemůžeš!

ORÁČ A teď pravíte: všichni tam musíme, a vy, paní Smrt, zůstanete na tom světě paní všeho! Dvě slova napříč postavená pravdivá pospolu býti nemohou. Máme-li všichni ze světa sejítí a všechen-li život na zemi konec mříti má a jste-li vy, jakž dítě, života zavírka, ptám se: nebude-li pak už života, nebude ani umírání a smrti – kam se pak podějete, paní Smrti? Což všechny věci pozemské tak špatné, žalostné a daremné jsou způsobou svou a ustrojením? Nic takového tvůrci věčnému od začátku světa za vinu jmíno nebylo. Ctnost v lásce měl, spuštění mysli v nelásce, hříchy odpouštěl a trestal Bůh až po dnešní den. Zdáť se mi věru, že nadále nejinak činí. Od mladosti své v knihách jsem čítal a z nich rozum bral, jak Bůh věci všechny stvořil.

Svou řečí dvojakou, na nížto nikdo stavěti nesmí, od žaloby mé chcete mě odstrašiti. A tak tedy se s vámi Boha dovolávám, Vykupitele svého, ničitelko Smrti!

SMRT Řekli jsme a pořád říkáme a na tom dosti buď: země a všechno, co v sobě chová, na nestálosti jest postaveno. Smrtné lidstvo pořád v ouzkostech žije, ve zkormoucenosti a žalu, ve starosti, v strachování a hrůze, ve dnech navštívení a ve dnech neduživých, v smutku, zármutku, vzdychání a nařkání a mnohých protivensvích. Přec však nejtěžší věcí při tom je, že žádný člověk věděti nemůže, kdy, kde a jak přenáhle na něho trhneme a hnáti jej budeme, aby smrtelníků cestou se dal. To břímě nésti musí pán i nepán, muž i žena, bohatec i chudás, dobrý i zlý, mladý i starý. Pročež bédování svého nechej a do kterého stavu libo vejdi, všudyž neduhy a marnost shledáš. Ale odvrát' se od zlého a čiň dobré; mír hledej a vždy jej konej; nade všechny věci pozemské pak svědomí čisté, neposkvrněné postav. A že jsme ti dobře poradili, na dotvrzenou před Boha s tebou předstoupíme, jenž Věčný je, Veliký a Mocný.

BŮH Jaro, léto, podzim a zima, roku čtyři utěšitelé a spomocníci, znesvářili se svárem velikým. Každý dobrou vůlí svou se vychloubal a každý v oučinnosti své za nejlepšího jmín býti chtěl. Řeklo jaro, že obcerstvuje a všeliký plod do bujnosti žene; řeklo léto, že zrání dává a uzráti dá plodu všelikému; řekl podzim, že oběma do stodoly, do sklepa a do domů všeliký plod sklízí a vozí; řekla zima, že všeliký plod stravuje a spotřebuje a všelikou havěť jedovatou. Vynášeli se a svářili se náramně, zapomínajíce, že pán větší nad nimi posazen jest. Nejinak vy dva činíte. Žalobce ztráty své želí, jako by o dědictví své vlastní připraven byl; nevzpomene, že Námí propůjčeno bylo. Smrt zase vládu svou vychvaluje, kterouž přec jen od Nás lénem vzala. Oráč statku lituje, jenž jeho nebyl; Smrt mocí se chlubí, jízto ze sebe nemá. Leč půtkata tato nezcela bez rozumu jesti; vy dva dobře jste se potýkali; oráče žalost jeho k žalobě má, Smrt outok žalobcův k tomu, aby pravdu vyjevila. Pročež, žalobce, čest svou mějž! ty Smrti však vítězství obdrž. Každý člověk život svůj, tělo své zemi, duši Nám dáti povinen jest.